Повість про сім'ю

на дві дії

ДІЙОВІ ОСОБИ

Ангел Платон Микитович.

Уляна — його дружина.

Петро —

Федір — їхні сини.

Павлик —

Таня — їхня дочка.

Ліда — Петрова дружина.

Клава — дільничний лікар.

Маляр — Клавин чоловік.

Крячко — пенсіонер.

Клоков — кореспондент.

Біля — художник.

Оля — Павликова дружина.

ДІЯ ПЕРША

КАРТИНА ПЕРША

Невеличке подвір'я. Ганок одноповерхового будиночка з прибудовою — домашньою майстернею. Посеред двору збитий з дощок стіл. Стовп. На ньому умивальник і прилаштований телефон під дашком. Саморобне крісло-гойдалка. Осторонь — ослінчик.

Таня зачісується біля умивальника. Федір лагодить стілець. Ліда в кріслі-гойдалці. Уляна накриває стіл.

Л і д а. У вас мовби маленька неприступна фортеця. Спокій і якесь особливе відчуття безпеки. В минулий приїзд на вулиці мене застала гроза. Блискавиці й громи, здавалося, на тротуари падали. Я так злякалася! А забігла сюди, у двір, — і страх пропав. Наче громи і блискавиці боялися сюди вдарити.

Т а н я. Якщо тато були вдома, звичайно, побоялися.

У л я н а. Не пащекуй, Таню!

Л і д а. І кольоровий телевізор, і оце саморобне крісло у вас напрочуд пасують одне до одного.

У л я н а. Коли вже тобі так усе подобається, то в нас би й відпочила, а не їхала на курорт.

Л і д а. Море...

Т а н я. З великої висоти море здається калюжею.

У л я н а. Ти його бачила з висоти?

Т а н я. Побачу.

У л я н а. Забила собі в голову стюардесою стати.

Л і д а. А батько?

У л я н а. Вона така, що й батька умовить.

Ф е д і р. Скільки ж ти, Лідо, не добула на курорті?

Л і д а. Сім днів.

У л я н а. А гроші повернули?

Л і д а. Ні.

У л я н а. То вже б добула.

Л і д а. Захотілося вас провідати, і за домом скучила. За Петром. І синка треба забрати від мами. Ми з Петром без нього не можемо.

У л я н а. Петро і минулий рік, і цей без відпустки, хоч би до нас навідався.

Ф е д і р. Запанів Петро.

Ул я н а. Хіба можна так на брата?

Ф е д і р. Можна.

Л і д а. Не запанів, а все в роботі, він такий скажений до роботи, як і всі ви.

Т а н я. Мене виключи з цієї компанії.

У л я н а. Годі чепуритися. Збігай на город цибулі вирви.

Таня виходить.

Л і д а. У вас уже і город свій? .

У л я н а. За гаражем грядочка: За той шматочок землі клопотів та прикрощів...

Л і д а. То навіщо було брати?

У л я н а. А як же без грядки, без свіжої городини? За пучок кропу на базарі гривеник беруть. Ні совісті, ні правди нема в людей. Десять копійок за жмутик трави. Борщ дуже дорогий виходить... А суп ми не любимо.

Л і д а. Петро часто каже: якби такого борщу, як мама готує.

У л я н а. На борщ треба і городину свіжу, і м'ясо свіже, базарне...

Заходить Таня, кладе цибулю на стіл.

Мало не забула: хто зі мною завтра на базар поїде?

Л і д а. Далеко збираєтесь?

У л я н а. Десь у район, щоб дешевше.

Т а н я, Я не поїду.

Ф е д і р. Чого не поїдеш?

Т а н я. Нещодавно права одержала... Неділя, машин багато, ще в аварію потраплю.

На ганок виходить Павлик.

П а в л и к. Мамо, де моя біла сорочка?

Ул я на. Там, де прасоване лежить... Павлику, поїдемо завтра на базар?

П а в л и к. Категорично ні!(Іде в хату).

У л ян а. Навіщо ж тоді машину купували — щоб у гаражі стояла?.. Такі гроші витратили.

Т а н я. В гаражі... Наш "Запорожець" уже сам повертає на дешеві базари.

Л і д а.Я ще не їздила самостійно, але на права здала. Ми з Петром надумали купити машину.

У л я н а. А гроші?

Л і д а. Будемо відкладати потроху.

На ганку з'являється Павлик.

П а в л и к. У сорочки верхній гудзик відривається.

Ул я н а. Таню, приший.

Т а н я. Були пани, були раби, а тепер усі товариші!

П а в л и к. Де голка?

У л я я а. У рушнику.

Павлик іде в хату.

Т а н я (підходить до Ліди). Так модно одягаєшся! І де тільки все дістаєш?

Л і д а. Петро дістає. Він краще на одязі розуміється, ніж я.

Т а н я. Мені б такого чоловіка, як наш Петро.

Л і д а. Ти дівчина вродлива, сама вибереш собі жениха.

Т а н я. Тепер такі женихи, що самі на пляшку канючать, де вже їм про жінчин одяг дбати.

Ф е д і р. Петро заробляє, мабуть, по півтисячі?

Виходить на ганок Павлик.

П а в л и к. Мамо, де отой галстук біластий?

У л я н а. Там, де лишив, на бильці ліжка.

Павлик виходить.

Ф е д і р. Запанів Петро, міг би й приїхати.

Л і д а. Я ж кажу — його від роботи не відірвеш. У вас, у Ангелів, така вдача.

Т а н я. Кореспондент з області приїхав, до мене підходив, хотів нарис про нашого батька робити. Але, мабуть, роздумав. Щось йому не сподобалося. І Федір теж не сподобався. Бурмило, каже, не чоловік.

У л я н а. Чому це про тебе так?

Ф е д і р. Я до пуття і не розчув, і не зрозумів, що він запитував. От я йому й кажу — у перерві. Сам він бурмило! Працюєш, а воно лізе!

Т а н я. І сюди приходив. Може, сьогодні ще прийде.

У л я н а. Треба ж батькові сказати.

Т а н я. Мабуть, не прийде.

У л я н а. Тебе не розбереш: то прийде, то не прийде.

Вривається пісня "Мой дед-разбойник":

Мой дедушка разбойник, разбойник, разбойник,

Был в самом деле очень знаменит.

Кто мимо дедушки пройдет.

Все деньги сразу отдает.

Иначе будет бит,

Иначе будет бит.

Где ж ты, времечко лихое,

Когда можно было жить разбоем, да, да!

У л я н а. Знову сатану включив.

Т а н я (підходить до телефону, набирає). Ванько, Ванько! Виключи, дурню, бегемотію! Дай пообідати. Чуєш?.. (Кладе трубку. До Ліди). Це наш сусід Крячків Ванько забавляється...

Пісня уривається.

Л і д а. Послухався?

У л я н а. Він батька за петельки хапає... Такий волоцюга, що світ не бачив. Тані, правда, побоюється.

Ф е д і р. Таню, поїдь завтра на базар.

Т а н я. Хому тато скаже, той і поїде.

Л і д а. "Як тато скаже"! Петро і нашому синкові співав ту пісню, що ви маленькими співали... Як це вона починається? (Пробує наспівати).

І сказала стиха мати:

— Не пустуйте, бо йде тато.

Таня підспівує.

І сказала стиха мати:

— Їжте, діти, бо йде тато! —

І сказала стиха мати:

— Спати, дітки, бо йде тато!

Самі придумали чи десь почули?

Ф е д і р. Це ще не вся пісня... Вона довго співається:

І сказала стиха мати:

— До роботи, бо йде тато.

Т а н я. Цей куплет Федір запам'ятав. Колись санчата свої поламав і не хотів лагодити. Так тато йому всипав.

У л я н а. Усім потроху діставалося. Хіба що Павлика трошки милували.

Т а н я. Любимчик.

Виходить Павлик.

П а в л и к (до Тані). Зав'яжи галстук.

Т а н я (зав'язує). Пора самому навчитися.

П а в л и к. Ширший вузол.

Т а н я. Що з тобою? Наче щось украв, аж руки трусяться, і очі, як у цигана на ярмарку. Злякався, що трійку схопив?

У л я н а. Мовчи, батько почує — обід пропаде. Павлику, стипендію не заберуть?

П а вл ик. Ні.

У л я н а. І то добре. Таню, клич батька — пора обідати.

Т а н я (підходить до прибудови, стукає кулаком у двері). Пане президент, обід подано.

Л і д а. Петро розказував: ніколи не бачив, щоб батько відпочивав... Усе щось робить.

З прибудови виходить Платон. Видно, колись був у силі чоловік. Обличчя суворе, втомлене. Підходить до умивальника, миє руки. Павлик виніс рушник.

Л і д а. Пробачте, звичайно, мою нетактовність, але не втерплю, скажу. Оце дивлюся: Уляна Охтисівна готує обід, Федір майструє, Платон Микитович мовчки миє руки, і Павлик з рушником. Так, здається, булб і минулого разу. Я ніби вдруге дивлюся той самий фільм.

Т а н я. А який наступний кадр?

Л і д а. Мабуть Уляна Охтисівна скаже: "Пора обідати, ставте стільці".

У л я н а. Справді. Беріть, діти, стільці. Федоре, принеси Ліді.

Л і д а. Не будемо порушувати традицій. Кожен сам собі принесе стілець.

Павлик, Таня, Ліда приносять стільці. Федір приносить матері, собі ставить полагоджений. Павлик виносить велике саморобне крісло, ставить на чолі стола.

Л і д а (дістає пляшку вина). Кримське.

Ф е д і р. Не обід — бенкет.

Т а н я. А перед бенкетом — експропріація, або, просто кажучи, грабунок серед білого дня.

П л а т о н (сідає в крісло). Вино?

Л і д а. Це я в Криму. Сьогодні ж субота.

Т а н я. День зарплати — майже свято.

П л а т о н. Вино не для обіду. (Дістає блокнот, надіває окуляри).

Л і д а. Навіть той самий блокнот.

Т а н я. При татовому почерку його на все наше життя вистачить. Не літери, не цифри, а макове насіння.

Ф е д і р (підходить до батька, дістає з кишені гроші, подає). Двісті тридцять!

Батько бере гроші, рахує.

У л я н а. Соромно сину не вірити.

П л а т о н. А може, касир не додав? Рахувати не соромно, а приносити двісті тридцять карбованців, як хлопчакові, — соромно!

Ф е д і р. Новий верстат — ще не приноровився.

П л а т о н. Двісті тридцять карбованців за місяць, слюсар-інструментальник... При такому здоров'ї!..

Ф е д і р. Платять не за здоров'я, а за роботу.

П л а т о н. Отож-то, що за роботу. Надурочні бери!

У л я н а. Дай же Феді на витрати.

П л а т о н. Минулого місяця брав. Де він їх потратив?

Т а н я. Двісті тридцять карбованців татові мало. Мені б такі гроші! А втім, однаково: на заводі одержуй, а вдома здавай, тільки й того, що перенесла з одної каси в іншу.

П л а т о н. Як у тебе, Таню?

Т а н я (подає гроші). Сто п'ять.

П л а то н. А преміальні?

Т а н я. Звідки знаєте?

П л а т о н. Менше балакай.

Т а н я. Двадцять п'ять собі залишила — на сукню.

П л а т о н. У тебе їх досить.

Т а н я. Не модні.

Пл а тон. На моду грошей немає.

У л я н а. Хай купить.

Т а н я. Щедрі ви, тату. Отак, кажуть, колись куркулі родилися.

П л а т о н. Мабуть, що так.

Т а н я. І на курси п'ятнадцять карбованців.

П л а т он. Які ще курси?

Т а н я. Я вже казала. Іноземних мов... Стюардеса має знати мінімум дві мови.

П л а т он. Хочеш на курси — прироби. Тобі ж хотілося в складальний — переходь. Там і зарплата більша.

Т а н я. Обіцяють, а не переводять.

П л а т о н. Для переходу в інший цех треба, готуватися. Походити, подивитися, за когось попрацювати. З цеху в цех — не з одного трамвая в другий.

Т а н я. Це мені ясно, а на курси давайте!

П л а т о н. Сказав — прироби. Приробиш — краще вчитися будеш. (До Павлика). Як у тебе, студенте? Ще не одержав стипендії? Там у вас порядку немає. (Складає окуляри, ховає блокнот). Ти, синку, в ці канікули на завод не підеш. За два місяці — триста карбованців! Не підеш.

У л я н а. Нарешті зжалився батько. А то чужі діти відпочивають, а він свого — на завод.

Л і д а. Мій Петро теж здавав гроші у батькову касу?

П л а т о н. Тут жив, тут одягався, харчувався — і гроші докупи. Всі на одних правах.

Т а н я. Ви, тату, як пішли на пенсію, то ще поскупішали.

П л а то н. Поскупішаєш. Бач, поганенько ми цей місяць потрудилися. Не підеш, Павлику, на завод... Запишешся у ті бригади, що на Північ їдуть.

У л я н а. На Північ?

П л а т о н. Північ теж земля, і наша земля.

У л я н а. Ти б свою дитину і в пекло послав, аби більше грошей. Не даєш відпочити.

П л а т о н. Після яких трудів? Десять місяців з портфельчиком бігав... Натомився! Нещодавно по телевізору бачив — вручали школярам ключі від Артеку. Серед тих дітей були такі здоровані, що їм би каміння бити, а їх вАртек! Тепер їм ключі від Артеку, а там від Сочі, а потім без ключів труситимуть батьківські кишені... І кишені, й душі. Подавай їм життя розвеселе!.. (Пауза). Досить розмов. Обідати! Наливай, Федоре, пива.

Л і д а. Може, вина?

П л а т о н. Хай стоїть — не пропаде. А ти чого, Павлику, задумався? Пообідай, а потім думай, коли є про що.

Федір наливає в бокали пиво.

У л я н а. Як же не думати — на Північ дитину посилаєш. Там, мабуть, і літом холодно. Захворіє.

П л а т о н. Може, в Артек його?

У л я н а. Знали наші діти Артек? Оно! (Жест). В отій майстерні з трьох років.

Т а н я. У нас гостя, а ми сімейні чвари завели... Перенесемо це питання, як кажуть у місцевкомі, на інше засідання.

У л я н а. На Північ! А в що одягнути дитину?!

П а в л й к. Нікуди я не поїду.

П л а т о н. Це ж чому?

П а в л й к. Є причина.

П л а т о н. Говори.

П а в л й к. Я вам потім скажу.

П л а т о н. Говори, тут усі свої — шпигунів немаs.

Пауза.

П а вл й к. Я женюся!

Пауза.

У л я н а. Дурні жарти.

П л а т о н (зупинив довгий погляд на синові). Прийде час — женишся.

П а в л и к. Я без жартів.

П л а т о н. Я теж. — Будемо ми сьогодні обідати чи ні? (Бере в руки бокал). Якщо тобі, синку, й приteліпалася в голову ця думка — викинь її геть! Закінчиш інститут, попрацюєш, щоб у гаманці завелося, а тоді й женися. Інакше як жити?

П а в л и к. Якось проживу.

П л а т о н. Десять тисяч виграв на лотерею? Женитися захотів, жовтодзьобий!

У л я н а. Ти, батьку, не гримай на дитину. Сказав — не дозволю, і досить.

Ф е д і р (подає Павлику бокал). Випий, чим дражнитися.

П а в л й к. Ми вже записалися.

Присутні вражені словами Павлика. Лише Платон, мов і не почув, навіть голови не повернув у бік сина. Повільно, занадто повільно випив своє пиво.

Т а н я. Може, й весілля згуляли?

П а в л й к. Згуляли!

У л я на. Люди добрі, що ж воно робиться в світі білому?

Т а н я. Нічого особливого — дитя женилося!

У л я н а. Павлику!..

Ф е д і р. Він правду каже.

У л я н а. Як же так, без батькового дозволу?

Т а н я (наспівує).

І сказала стиха мати:

— Хоч женитись, спитай тата...

П а в л и к. Знав... не дозволите.

Ф е д і р. Своїм сказати треба було.

Л і д а. Звичайно, безглуздо одружуватися, не маючи нічого за душею. Але ж кажуть: з милим рай І в курені.

П л а т о н (не витримав). Ледар і дурень надумали таке безглуздя. "В курені". В курені живуть злидні, а злидні перегризають горло коханню, хоч би яке воно було! Є в тебе дах над головою?! Зможеш' прогодувати, одягнути дружину свою? Женися! А ні-зайцем бігай по світу, хоч цілий вік бігай! Думав, як жити?

П а в л и к. Думав.

П л а т о н. З чужої миски годувати дружину?

У л я н а. Прогодуємо — не збіднємо...

Т а н я. Напалися на хлопця. Може, невісточка така красуня, що всі навколішки перед нею станемо. Де вона тепер, Павлику?

П а в л и к (подивився на годинника, непевний жест). Тут чекає.

Т а н я. Хай зайде.

Всі ждуть, що скаже батько, але той мовчки обідає.

Л і д а. Незручно. Дружина тебе чекає, Павлику... Розписалися — то вже дружина.

П а в л и к (ще вагається). Тату...

У л я н а. Клич.

Павлик глянув на батька — швидко вийшов.

Т а н я. Тату, ти при ній не гримай на Павлика, він же тепер мужчина.

Ф е д і р. Ну й Павлик...

Т а н я. Заздриш? Павлик уже жонатий, а ти...

Ул я н а. Вгамуйся, Таню!

Т а н я. Молодець Павлик! Одружився тихо, мирно, мовчки.

Ф е д і р. Так не можна.

Т а н я. Коли будеш з татом радитися про своє одруження, поклич мене, хочу послухати.

Вривається дика пісня "Мой дед-разбойник". Таня підбігає до телефону, набрала номер.

Т а н я. Ванько, перестань! Ми ще обідаємо!.. Що?.. Не твоє діло. Виключай! (Вішає трубку).

Музика затихає.

Л і д а. Заскочила блискавка і в нашу фортецю.

Т а н я. Ще буде грім.

Заходить Павлик і майже тягне за собою Олю. Зупинились. Оля, тендітне дівча, виходить наперед, але ще тримає за руку Павлика.

Оля. Добрий день!

У л я н а. Здрастуй. (Пауза). Як же тебе звуть, дівчино?

О л я. Оля.

У л я н а. Просимо до столу.

Л і д а. Сідай, Олю, біля мене. — Я теж їхня невістка. Дві невістки на одному стільці. Тісно, але зручно, у випадку чого, вдвох відбиватися будемо.

Оля несміливо сіла.

Пообідаємо, розмова краще піде.

О л я. Я... ми недавно з Павликом пиріжки їли.

У л я н а. Скільки ж тобі років, серденько?

О л я. Вісімнадцять.

У л я н а. Раненько заміж побігла.

О л я. Павлик сказав, то й побігла...

У л я н а. Весілля ніби було? Де ж ви гуляли? ,

О л я. У нашому гуртожитку, в тринадцятій кімнаті.

Т а н я. Тринадцята кімната! Гарний початок сімейного життя!

У л я н а. Учишся?

О л я. У медшколі, на другому курсі.

Т а н я. Чудово!

Л і д а. Ось і моє вино знадобилося. Вип'ємо за здоров'я молодих. Таню, давай чарки, а ти, Федоре, відкоркуй пляшку.

Федір бере пляшку, давиться на батька, ніби питає дозволу. Таня вносить чарки, ставить на стіл, Федір наливає.

Т а н я. Оце суботонька!

Л і д а. Олю, ти повинна звикнути до цієї прекрасної сім'ї, люди дуже гарні, але мовчкуваті, за винятком мого Петра.

О л я. Павлик теж говорить...

Л і д а (піднімає чарку). За здоров'я молодих! Щоб були вони дружні та щасливі.

Всі випивають, тільки двоє, Оля та Платон, тримають чарки, дивляться одне на одного. Врешті Оля торкнулася губами й поставила чарку, а Платон Микитович випив до дна.

У л я н а. Павлику, чого ти ніби не вдома?.. І Олі стілець би виніс,

Павлик виносить табуретку, але Федір забирає її собі, а стілець ставить Олі.

Якось перед людьми ніяково — скажуть, потай женили сина.

Т а н я. Заново переженимо. Хто там бачив весілля в тринадцятій кімнаті? А тут: таксі з прапорцями, "гірко" кричатимуть, "Запорожець" по районних базарах побігає, понавозить дешевої свинини, тато розкошелиться, видасть зі своєї скарбниці карбованців... Скільки, тату?

У л я н а. Ти б менш торохтіла.

Ф е д і р. Ольго, а батьки твої де?

О л я. Мама в Іванківському районі медсестрою працює.

Ф е д і р. А батько?

О л я. Не знаю. Утік, ще як я маленькою була.

У л я н а. Мама знає, що ти заміж вийшла?

О л я. Ми з Павликом ще їй не казали.

Платон Микитович підвівся, пішов до хати.

Т а н я. Ти, Олю, вже зорієнтувалася, хто є хто? Я — Таня, сестра твого Павлика. А це — Ліда, дружина нашого старшого брата Петра. А ото, до хати пішов, Павликів тато. Наш батько!

Л і д а. Здається, гроза пройшла мимо. Платон Микитович угамувався.

У л я н а. Якби-то.

Л і д а. І все ж весілля будете робити чи ото, як було в тринадцятій, так і залишиться?

Ф е д і р. Хіба ж то весілля? Треба, як у людей.

У л я н а. І так усі про нас говорять: "Скупі, корисливі" та всяке...

Та н я. Мабуть, оригінальне весілля було в тринадцятій. Ти, Олю, й фату одягала?

У л я н а. Вони такі дорогі тепер.

О л я. Ми з Павликом не купували фати. Я позичила в одної дівчини. Вона вже тричі заміж виходила,, а фата нова-новісінька.

Т а н я. Мамо, допитайся, може, й Федір уже оженився, то щоб весілля разом. Менші витрати будуть.

У л я н а. І чого ти до Федора причепилася?

Т а н я. Він знає.

Ф е д і р. Багато говориш, Таню. Якби стільки ще й робила.

Т а н я. Все вимірюєш одним аршином. Жити, Олю, в нас тобі буде добре, але й робити змусять, як каторжну.

У л я н а. Що ж, буде як буде!.. Ти, Олю, збирай свої речі та переходь до нас. Федір завтра вільний, допоможе перевезтися.

О л я. Я сама. У мене чемоданчик легенький... Я його взяла з собою, він там, біля воріт.

Т а н я. Ще хто вкраде посаг... Неси до хати.

О л я. Я все забрала, Павлик так сказав. (Вибігла).

Л і д а. Пощастило — на весілля .потрапила.

У л я н а. На ту неділю, гадаю, упораємося. Напишемо, щоб і Петро приїхав.

Л і д а. На весілля приїде.

У л я н а. Ох, Павлику, Павлику, не сказав батькові. Що він тепер думає про тебе?

Л і д а. У батьків серце добре.

Входить Оля з невеличким чемоданчиком, з вузликом книжок і зошитів.

О л я. Це мої речі. А це — книжки й конспекти. Павлик сказав усе захопити.

Т а н я (усміхнулася). Ось ми вже й переїхали.

Л і д а. А жити де будете?

О л я (глянула на Павлика). Павлик... ;

У л я н а. У нас, а де ж іще...

Т а н я. Я до мами в кімнату, а вони в моїй.

Входить Платон з двома чемоданами в руках, поставив біля столу.

П л а т о н. Ось твої речі, Павле. (Виймає гроші). Ось дев'яносто сім карбованців, це з твоїх лишилося. Бери — і в добру путь! Живіть!

У л я н а. Куди ти його випихаєш?! Отямся, Платоне!

П л а то н. Сам себе випхав. Оженився, своя сім'я, своє життя. Не радився з нами — виходить, у нього свої плани. Обрав дорогу-хай іде!

У л я н а. Горенько! Куди ж їм іти?

Пауза. Тиша.

О л я. Павлику, то кидай мене, раз тебе з дому проганяють.

Ф е д і р. Тату, хай поживуть...

Т а н я. У нас же місця — хоч танцюй.

П л а т о н. Вибрав свою дорогу, хай іде, і квит! (До Павлика). Отак, синку! Живи своїм розумом. (Сів до столу, обідає).

Німа сцена. Всі вражені вчинком Платона. Оля підходить до Павлика.

О л я (тихо). Може, ти лишайся, а я піду.

П а в л и к (бере чемодан). Ходімо?

Оля і Павлик виходять.

У л я н а. Синку, почекай! Платоне, зупини! Павлику! (Вибігає),

Ф е д і р. Це вже занадто, тату. (Виходить).

Т а н я. Феодалізм! (Вибігає).

Л ід а. Сумніваюся в мудрості вашого вчинку, Платоне Микитовичу.

П л а т о н (випив чарку). Не втручайся, Лідо. Павлик мій син. (Іде до хати).

Л і д а. Невже ви любові й жалю до сина не маєте? Куди вони всі?.. (Виходить з двору).

З хати виходить Платон з курткою в руках.

П л а т о н. Як же я забув куртку покласти?.. Повернеться, візьме... Не повернеться... (Пауза). "Жалю не маю", "Не люблю своєї дитини"... Може, й вона мене не злюбить. (Виходить майже на авансцену). Що скажуть люди? Бува, батьки купують любов своїх дітей. Поки малі — за іграшку, за морозиво, потім п'ять, десять копійок, двадцять, карбованець, троячка. Потім дитя вже саме лізе до них у кишеню! А потім жінку приведе — годуйте! "Коли хочеш, батьку, щоб тебе любили, не пручайся..." На це я не піду! "Прогнав сина"! Нехай його життя поколесить, поморозить, попече! Життя — не батько, не мати — подарунків не робитиме. "Жалю не маю"! А без мене хто його жалітиме? Люди? У них своїх клопотів повно.

Заходить Л ід а.

Л і д а. Пішли до автобусної зупйнки... Куди дінеться ТІавлик зі своєю дружиною?

П л а т о н. Його діло!

Заходить Крячко. Він тут частий гість. Сідає на ослінчику, старанно зачісується, лише-після цього звертається до Ліди.

К р я ч к о. У гості, Лідо?

Л і д а. У гості.

К р я ч к о. Тоді здрастуй.

Л і д а. Доброго здоров'я.

К р я ч к о. Петро живий-здоровий? У начальстві? Я оно з Платоном у найвищому начальстві — пенсіонери! Живемо найкраще — на всі гроші! Балакаємо і розважаємось на весь розум, який ще лишився! Ніхто вже нічого не додасть і не відбере! Дивлюся: пішов Павлик з чемоданом, догадуюсь — погнав Платон кудись хлопця гроші заробляти. А навіщо тобі, Платоне, гроші? У тебе й так добра всякого на десятьох. Ось я тебе знаю без малого тридцять років, і все тобі мало. Робиш, заробляєш, приробляєш, надурочні, преміальні... На пенсії, а влаштувався ще в хлібний магазин приймальником. Уночі товар приймає, або сам, або Федора посилає, аби шістдесят карбованців придбати. Такі, як ти, Платоне, оббирають державу, як липку.

Л і д а (наливає). Випийте, дядьку, пива.

К р я ч к о. Випий пива, а в Платона кров закипить— добро його пропало... За копійкою він не те що нахилиться, а ляже!.. Була революція, політгуртки, наглядна агітація, п'ятирічки, соцзмагання... А Платон вистояв зі своєю ідеєю — гони копійку.

Л і д а. Живеш, то треба й заробляти.

К р я ч к о. У мене оно будиночок гірший, ніж у Платона, не маю ні "Запорожця", ні кольорового телевізора, ні ощадної книжки... Я не капіталістичної філософії — мною не керує копійка...

Платон засміявся.

Що з тобою? Ти ж раз на рік смієшся...

П л а т о н. Злиднями люди хизуються...

К р я ч к о. Не злиднями, а соціалістичною свідомістю. Я не голодний і не голий, що мені треба? (Наливає пива. Випивав. Знову сів на ослінчик).

П л а т о н. У тебе. Крячко, світогляд, як у тої кози: влітку пасеться, а взимку їсть, що дадуть.

Лід а. Живіть ви по-своєму, а Платон Микитович буде по-своєму.

К р я ч к о. Ні, я все життя активіст! Поки на заводі працював — на зборах його чистив. А тепер доводиться індивідуально. Усе б йому простив, а за те, що жмикрут, — простити не можу. На фронті в одному взводі служили. Платон улітку в ранці шапку носив. І тут, бачив, людям каструлі, відра клепає, майструє. Усе дбає, усе мало. Сто років проживеш? Ні! Правда, ти міцний, як дуб, може, й проживеш до ста.

П л а т о н. Чого прийшов?

К р я ч ко. П'ятірку до пенсії.

Платон дає гроші.

Воно й не личить брати в підсудного... Але до суду віддам. Куди синок майнув? Менший. Може б, і мого прихопив, ніяк до роботи не прилаштую.

П л а т о н. Бо злодій.

К р я ч к о. Що?

П л а т о н. Злодій твій син!

К р я чк о. Як ти смієш! Він своє віддасть, не те щоб украсти.

П л а т о н. Не працює, а їсть-значить, злодій. Не заробив, а тринькає — злодій.

К р я ч к о. Моє їсть — не твоє.

П л а т о н. Гірший за того злодія, що нишком краде, по ночах, бо твій — серед білого дня...

К р я ч к о. Куркуляка! Йому і мого добра жаль.

П л а т о н. Усе державне, усе наше, і все моє!

К р я ч к о. З такою формуліровочкою ти завтра не те що пустирчик цибулькою висадиш, а всю дорогу. Ну, за цю справу я тобі ще на суді покажу.

Л і д а. Про який ви суд, дядьку Крячко?

К р я ч к о. Розумієш? Ото ж (жест) обіч дороги такий пустирчик був. Ми збиралися там стенд поставити. Намалювати, написати, яким стане селище за п'ятирічку. А Платон і прихватив той пустирчик-цибулькою,

кропом засадив. Управи'на нього немає. Будемо товариським судом судити. Я виступатиму громадським обвинувачем. Я вже там виллю душу... Скоро їдеш, Лідо?

Л і д а. Днями.

К р я ч к о. Я пішов. Щось серце коле.

Л і д а. Я теж пройду в магазин.

Ліда й Крячко виходятіь. Платон лишається сам.

П л а т о н. Пташка — і та гніздо в'є, щоб і вітер не звалив, щоб і дощ не залив, щоб і тепло пташенятам було. Крячко і пташці сказав би: багатієш! Народилася людина — то й живи! І добре гніздо своє клади, щоб і дощ, і вітер, І холод не страшні були тобі.

Заходить Клоков, зупиняється на відстані, придивляється до Платона. Клацає фотоапаратом. Платон мовчки спостерігає за ним.

К л о к о в. Доброго здоров'я. Якщо не помиляюся, Платон Микитович Ангел? А я Клоков, з газети. Ось...

Простягає посвідчення. Платон навіть не подивився.

Хотів ближче з вами познайомитися. Дещо мені вже відомо. Стаж роботи, висока кваліфікація. Син і дочка на заводі. Словом, потомствена робітнича сім'я.

П л а т о н. Так.

К л о к о в. Попередньо хочу з'ясувати кілька питань. Але домовимося, відповідати так, ніби ви розмовляєте з добрим приятелем.

П л а т о н. Давай, як з приятелем.

К л о к о в(відходить далеченько, фотографує, потім виймає блокнот, приготувався записувати). Коли почалася ваша трудова діяльність?

П л а т о н. З двох років.

К л о к о в. Тобто?

П л а т о н. Штайці сам одягнув, потім іграшки собі майстрував, потім по господарству, потім школа, потім завод...

К л о к о в. На війні були?

П л а т о н. Був.

К л о к о в. Героїчні вчинки, приклади?

П л а т о н. Вся війна-приклад.

К л о к о в. Ваша мета в житті?

П л а т о н. Добре жити.

К л о к о в. Що, на ваш погляд, для цього треба?

П л а т о н. Мати здоров'я і гроші.

К л о к о в. Уточніть про гроші.

П л а т о н. Або заробити, або вкрасти. Третього путі немає.

К л о к о в. Громадська робота, коли працювали на заводі?

П л а т о н. Біля верстата.

Пауза.

К л о к о в. У багатотиражці я читав, що ви любите гроші.

П л а т о н. Не люблю, а поважаю.

К л о к о в. Там вас намалювали ангелом, а замість крил — п'ятірки. Підпис — "Стяжатель".

П л а т о н. Правильно, все тягну до себе, а що ж, до сусіда тягти?

К л о к о в. Вища мета вашого життя?

П л а то н. Ото ж і є вища — жити як слід.

К л о к о в. Через багатство держави до свого власного.

П л а т о н. А ми разом з державою і плануємо, і багатіємо... Правда, я трошки попереду. Бо в неї є ще чимало дармоїдів: або не працюють зовсім, або багато балакають і мало роблять... А в моїй державі цього немає... Як заробив, так і їж! Як заробив, так і одягайся. Будемо кінчати, приятелю.

К л о к о в. Що ви стружете?

П л а т о н. Ложку.

К л о к о в. Давайте зробимо кілька фото. Гадаю, ви часто згадуєте роботу, свій верстат. Станьте так, наче задумалися.

П л а т о н. Думки не сфотографуєш.

К л о к о в. Тоді візьміть пенсійну книжку й дивіться так, ніби це вам подарували велику радість і спокій на старості...

П л а т о н. Не подарували — заробив! І не в ній радість і спокій.

К л о к о в. А сфотографувати, що стружете ложку, — поганий кадр!

П л а т о н. Яка в тебе зарплатня?

К л о к о в. А що?

П л а т о н. Я тобі все кажу, а ти таїшся.

К л о к о в. Сто п'ятдесят.

П л а т о н. Непогано. За такі гроші треба метикувати. (Пішов до хати).

К л о к о в. Бурбон.

Клоков вийшов з двору. В цей час підгйшла Таня.

Т а н я. Здрастуйте!

К л о к о в. Привіт!

Т а н я. Побачилися з татом? Не підходить, негативний тип. Так?

К л о к о в. Майже.

Т а н я (усміхнулася). А я не годжуся в героїні вашого нарису?

К л о к о в (теж усміхнувся). Гадаєте, цікаво буде читачеві?

Т а н я. Я наче навмисне готувала себе для преси. Послухайте. Школу закінчила з медаллю і пішла працювати на завод. Цікаво?

К л о к о в. Бал не добрала?

Т а н я. Навіть документи не подавала.

К л о к о в. Цікаво.

Т а н я. Зайдете в цех — на Дошці пошани. (Жест, мовляв, мій портрет).

К л о к о в. Цікаво.

Т а н я. Люблю літературу. Толстой, Достоєвський, Джек Лондон, Фіцджеральд, Сент-Екзюпері, Распутін, Гончар, Загребельний...

К л о к о в. Цікаво.

Т а н я. Мрію стати стюардесою, поглянути на планету з височини польоту лайнера. Звідти люди мені будуть бачитись, як крапочки, і навіть ви, кореспондент зі своїм фотоапаратом, здастеся мені менші за сонечко, за мурашку, навіть за блоху!

К л о к о в (стримує образу). Балакуча. До зустрічі.

Т а н я. Сподіваюся, її не буде. (Пройшла кілька кроків услід кореспонденту, імітуючи його оригінальну ходу).

Переміна світла.

Ранній ранок. Платон, як завжди, щось майструє. Заходить Крячко.

К р я ч к о. Не спиться? Я теж не сплю. Уяви собі, на всій землі люди сплять, а пенсіонери, як сови, очі повитріщали — не сплять! А коли й перевертаються на другий бік, то тихо, щоб іншим не заважать. (Пауза). Вчора я ото позавидував, що Павлик на роботу пішов, а мій лайдакує. А воно, виявляється, усе не так. Павлик женився, а ти його прогнав... Привів жінку, а ти їх з хати. Я свого п'яницю терплю, а ти тверезих з хати... Сина з двору! Дикий ти чоловік! Добувати копійку, може, і навчив своїх дітей, а щоб зовсім їх під своє керівництво повернути — теж пас! У нас, батьків, до них стільки ж прав, як у англійського короля: що напишуть, те й читай! Он мій два роки не працює, а я що? Побити вже не здужаю. Мати нагодує. Сорочка, джинси, пляшка "чорнила" — і над панами він пан. А може, воно так і треба?

П л а т о н. Поступися перед дітьми раз, вдруге, вони тебе і запитувать не будуть.

К р я ч к о. Піду. (Виходить).

На ганку з'являється Ліда.

Л і д а. Не набрид вам цей в'їдливий сусід?

П л а т о н. Звик до нього, як до задавненої хвороби. Розбудив тебе?

Л і д а. Я міцно сплю, коли знаю, що не треба поспішати.

П л а т о н. Виходить, завжди довгенько спиш —-— куди людині поспішати, раз не працює.

Л і д а. У мене складна робота.

П л а т о н. То ти працюєш, а я й не знав.

Л і д а. Працюю.

П л а т о н. Що за професія?

Л і д а. Бути дружиною — це професія. Складна професія!

П л а то н. Вперше чую про таке.

Л і д а. Уміти любити свого чоловіка — не так просто і не так легко.

П л а т о н. Приклад, як казав один кореспондент.

Л і д а. Візьмемо нас з Петром. Хоч би що там на роботі сталося, він певний: удома на нього чекає спокій, і затишок, і тепло. Я вивчила його звички, його смаки. Знаю, який костюм йому подобається, яку сорочку приготувати, які вузли він любить на галстуці. Знаю, які любить книжки, вгадую, що б він хотів на вечерю, на обід, на сніданок! Яке освітлення любить, які кольори не терпить. Він вибирає мені сукню, черевики — я дозволяю. Це йому приносить радість, а я вдвічі рада. Він часто подовгу затримується на роботі. Але хоч як пізно прийде, знає, його чекає гарячий чай. Не сам риється в буфеті, шукає цукор, хліб, масло, варення. Я йому все приготую, подам. Коли прийде роздратований, засмучений чи обурений, — усе ж буває на роботі, — треба вміти повернути йому спокій. Холод з душі прогнати. Думаєте, міщанська філософія?

П л а т о н. Збирався подумати.

Л і д а. Коли чоловік знає, що в нього в тилу, тобто вдома, все гаразд, він і на роботі краще працює. (Усміхнулася), Треба б завести порядок: коли беруть чоловіка на роботу, вимагати характеристику не тільки на нього, а й на його дружину. Бо якщо дружина лиха, то який же з нього працівник? Увесь, час голова буде зайнята, що його чекає вдома.

П л а т о н. Твоя лекція мені, Лідо, сподобалася. Аплодувати не буду, а питання є. Виходить, жінці й працювати не треба? Хай у тилу порається?

Л і д а. Ото в тилу і є її робота.

П л а т о н. А щоб підмогти чоловіку грішми?

Л і д а. Інколи заробити вісімдесят карбованців утричі легше, ніж поратися в отому тилу. Але, на жаль, не всі жінки мають таку можливість, доводиться їм теж іти на трудовий фронт. (Пауза), Крячко про Павлика взнав?

Пл а т о н. Правди не сховаєш.

Л і д а. Павлик, може, завтра й повернеться.

П л а т о н. Не повернеться.

Л і д а. Звідки знаєте?

П л а т о н. Син.

Пауза.

Л і д а. Піду скупаюся в озері.

П л а т о н. Обережно, воно глибоке.

Ліда виходить. Платон кинув майструвати, видно, втомлений; знесилений сів на стілець.

П л а т о н. Думав, мої діти слухняні... А Павлик... (Бере куртку, знову вішає на стілець). Чи щось недобачив... або не розумію їх, молодих...

Заходить Крячко.

К р я ч к о. Повернувся я, побачив, Ліда пішла, і повернувся. Павлик — ще не все твоє горе... Хотів був не казати, але псові, і тому хвіст не кожен день потрошку обрубують, а зразу весь. Отак і це: хай би все зразу, все знай! Про твого Федора мова... Я спочатку не повірив. Роботяга з роботяг, не п'яниця, розумний. І в цьому ж загадка. Та ще в такій сім'ї, як твоя. А бач, і Федір з морального боку непевний. Ну, я коротко, Платоне: лікаршу нашу дільничну знаєш? Її чоловік маляр, квартири розмальовує, білить, знаєш чи ні?

П л а т о н. Знаю. '

К р я ч к о. Так ото твій Федя за лікаршею волочиться, а маляр що? Малює й не знає, що його дружина райськими яблучками другого пригощає. Федя потай то на машині її підвезе, то проведе увечері, а люди все знають: бачать і помічають, і я теж. Одне слово, крім тебе і маляра, усім відомий цей ганебний зв'язок. І чому воно в такій сім'ї з моральної лінії збочення? Отож тримайся, Платоне, я завжди з тобою! (Виходить),

Платон сидить якийсь час мовчки, потім бере ложку, струже. Заходить Федір.

Федір (знімає піджак). Смішна робота розвантажувати хліб: і легка, а не приловчишся.

П л а т о н. На завод устигаєш?

Ф е д і р. Звичайно. Правда, мені тепер раніше треба. Хлопчину одного взяв діла навчити.

П л а т о н. Записали наставником?

Ф е д і р. Сам, по добрій волі взявся. Заводу хороші слюсарі-інструментальники он як потрібні!

П л а т о н. Тямущий?

Ф е д і р. Придивляюсь — ніби береться.

П л а т о н. Чомусь думають — до музики треба талант, до пісні слух, а майстровим абихто... Дивись, людину вчити — не різьбу класти.

Ф е д і р. Розумію. (Хоче йти в хату).

П л а т о н. Зачекай, Федоре. (Помовчав, окинув сина важким поглядом). Правду кажуть, що в тебе з лікаркою... (підшукує слово) шури-мури?

Як глянув на нього Федір, Платон зрозумів — образливе те слово для сина.

Називай, як хочеш, по-своєму.

Федір мовчить.

Що ж ти себе і батька соромиш? Із заміжньою! На посміх і пересуди нашу сім'ю виставляєш... Чого зациπило?

Ф е д і р. Я люблю Клаву!

П л а т о н. Дівчат мало?

Ф е д і р. Я Клаву люблю!

Пауза.

Платон (насилу стримує себе). Любиш?.. Любов не возять по закапелках, не приховують! Любов не крадуть, Федоре!

Ф е д і р. Ми з Клавою ще не знаємо...

П л а т о н. Серед дороги зупинилися? Ні сюди ні туди. Життя наїде і розчавить вашу любов, коли вона така!..

Ф е д і р. Ми з Клавою порадимося.

П л а т о н. У всьому, у малому й великому, єдиний порадник — правда! Чуєш, правда!

Ф е д і р. Правду сказати треба. А як?

Переміна світла. Надвечір'я. Платон майструє. Заходить Маляр.

М а л я р. Добрий вечір, Платоне Микитовичу. В труді і турботах? Звичайно, треба якось убивати час. Вийти на пенсію — все одно, що прийти в чистилище — за ним або рай, або пекло. Третього не дано. Трудіться, хай вам буде здоров'я. А де ж не видно ваших?

П л а т о н. Матір і Таню невістка повела японців слухати. Кажуть, добре співають. Федір скоро буде.

М а л я р. Хай співають, а в нас діло. Коли ви подзвонили — не повірив...

П л а т о н. Чому?

М а л я р. Гроші ви любите класти в кишені, а виймати... (Жест). А тут доведеться розкошелитися. Вам побілка-фарбовка?..

П л а т о н. Так.

М а л я р. Кажу для роздумів: з конторою офіційно домовлятись будете — білитимуть місяць — два. Коли ж домовимось по-людському-три-чотири дні, знак якост — і будь здоров! Така історія з епілогом!

П л а т о н. А встигнете і на роботі, і тут?

М а л я р. Асигнації ваші — діло наше. Кожна людина хоче жити, щоб був хліб з маслом.

П л а т о н. Крадеш, хапаєш?

М а л я р. Кручуся! Де і як людина мотається, шукаючи масло, — темні, заплутані стежки, Платоне Микитовичу. У мене сім'я: жінка — лікар, дочка у школу ходить, — гроші мені потрібні.

П л а т о н. Жінка теж заробляє?

М а л я р. Не заробляє, а одержує зарплату! Заробити — це те, що зверх зарплати. А вона ходить, обслуховує, шукає всяку слабину в людині, а зиску з цього — нуль. У мене — закон: зарплатня до копійки сім'ї, а навар — це вже моє.

П л а т о н. На що тратиш?

М а л я р. Ви вже в такому віці, що вам треба довгенько пояснювати. Ближче до діла. Могорич! Потім розмова, таке правило трудящого.

П л а т о н. Гаразд. (Виносить якусь закуску, пляшку). Чого ти пішов із заводу?

М а л я р. Ямку знайшов. (Налив чарку). Коли б ви були рибалкою, то знали б: риба, як правило, любить ямку. Чому? Там корм збирається. Це я одкровенно з вами, бо ви мені майже хрещений батько. Пам'ятаєте, колись у дитинстві мене хлопчаки дубасили, а ви обороняли? Ще по маленькій?

Платон наливає чарку.

М а л я р. А собі?

П л а т о н. Не можу.

М а л я р. Примушувати людину не можна. Горілка — це ліки від хандри, від горя, від щастя, від безділля, від перевтоми, від кохання, від ревнощів — єдині універсальні ліки. (П'є). До них треба звикнути. (Наливає ще чарку, випив). Кажете, хапаю? Хапають усі. Хто може, хто вміє, кому є де — той хапає. З ними борються, а вони хапають... Один хапне — йому догана. Другий хапне — його з роботи, третій хапне — в кутузку... А скільки невловимих? Платоне Микитовичу!

Я належу до тих., хто наче краде і не краде. На межі... Для мене статті не знайдеш.

П л а то н (когось побачив). Довечеряєш потім, піди обміряй кімнати, доглянь, щоб знати, яка робота.

М а л я р. Обміряти... Я оком кину — і діло в горщику. (Іде до хати).

Заходить Клава, гарна жінка юків тридцяти.

К л а в а. Трохи затрималася.

П л а то н. Пробачте, що у вихідний вас покликав.

К л а в а. Хвороби не мають вихідного, та й лікар теж. Серце, очевидно?

П л а то н. Все, що не є, — на серце, Клаво.

К л а в а. Ходімте до кімнати, я вас послухаю.

П л а то н. І тут можна.

К л а в а (розкриває чемоданчик). Поміряємо тиск?

П л а то н. Не трудися, Клаво.

К л а в а. Треба обов'язково.

П л а то н. Обійдемося.

К л а в а. Ви взагалі ігноруєте медицину...

П л а то н. Людина і сама, без лікаря, чує, що воно і до чого.

К л а в а. Але ж мене викликали не на чай?

П л а то н. Можна й чаєм пригостити.

Входить Маляр.

М а л я р (побачив дружину). Клаво, Клавочко, Клавусю, за мною прийшла?

К л а в а. До хворого.

М а л я р. Платон Микитович хворий? Він іще і в двадцять першому столітті буде ощадну книжку поповнювати.

П л а т о н. Доживу — буду.

М а л я р. Це добре, що нагодилася: знатимеш, чому я приходжу додому не у формі. Хіба я сьогодні хотів випити? Ні! Але Платон Микитович, і той, бачиш! (Жест). Сідай, Клавочко, з нами...

К л а в а (до Платона). Виходить, я вам непотрібна?

П л а т о н. Потрібна. Сідайте, я вас чаєм пригощу, суницями.

К л а в а. Покликали лікаря, щоб пригощати суницями.

П л а т о н. Чому б і ні? (Іде до хати).

М а л я р. Бачиш, не міг відмовити, запросив на роботу — і чарку на стіл.

К л а в а. Пий і другу, і третю, і четверту...

М а л я р. Ти лаєш мене, а я тебе люблю. Знаєш, за що?

Красива ти! Я ж справжній художник, хоч і пішов у маляри, але талант художника в мені живе... І досі мене хвилює твій стан, твої губки, такі рухливі, пожадливі, як п'явки.

К л а в а. Не патякай.

М а л я р. А молодці ми, Клавочко, гиркаємося, гиркаємося, а живемо! (Налив чарку).

Входить Платон, вносить самовар.

П л а т о н. Чаю вип'ємо. Спасибі, що завітала, Клаво, зараз я чашечки...

К л а в а. Дозвольте, я допоможу.

П л а т о н. Чашки на кухні.

Клава виходить.

М а л я р. Правда, у мене красива жінка?

П л а т о н. Дружно живете?

М а л я р. Не без сварок, але нічопо... Вона мені зобов'язана, взяв її горобеням задрипаним, вивчив, інститут закінчила, лікар... Не так просто було...

Входить Клава, ставить на стіл посуд. Заходить Федір. Побачив гостей, на якусь мить — здивованість і розгубленість.

Ф е д і р. Добрий вечір...

М а л яр. Ось буде з ким чарку випити. Я не люблю з пляшкою один на один.

П л а т о н. Іди до нас, Федоре!

Федір сідає за стіл.

М а л я р (наливає і підсовує Федору). Давай.

Ф е д і р. Я не п'ю.

М а л я р. Поки не жонатий, пий... Оженишся — вже буде під боком міліціонер у спідниці. До речі, знайомся, це Клава. Може, знаєш? Вона лікар. Моя жінка. (Цілує Клаву). І люблю я її, і вона мене, і вип'ємо за неї. (Бере чарку).

К л а в а. Тобі досить.

М а л я р. А між іншим. Клавочко, більше пити не буду... Сьогодні ми візьмемо доченятко, підемо в парк... Я вас покатаю на колесі, люблю догоджати сім'ї. А сьогодні просто щастя: прийшов, заключив контракт, могорич, і тут дружина. От історія з епілогом. Давайте вип'ємо всі. (Бере пляшку, наливаs).

П л а т о н (забирає пляшку). Встигнемо.

М а л я р. Уже жаль стало. От чоловік!

П л а т о н. Встигнете випити, а зараз поговоріть... Вам е про що поговорити.

Довга пауза. Федір і Клава зрозуміли, на що натякнув Платон. А Маляр не розуміє.

М а л я р. Хитрун Платон Микитович, влаштував театр на дому. Хоче цікавих історій послухати. Ось я розповім одну: у СМУ-3 хлоп'яга дізнається, що товаришок до його жінки, скажем, не байдужий, вона теж взаємно... Що робить хлоп'яга? Купує дружині квиток на БАМ і каже: "Їдь, там прохолонеш, подумаєш, повернешся через рік, станеш переді мною навколішки, а я подивлюся, простити тебе чи ні". А що було далі — не вгадаєте! Вона взяла квиток і поїхала, а далі... Ще дивніше!

Його дружок теж махнув на БАМ. І зовсім уже незрозуміле. Чоловік кинув усе і дременув за ними... Що там між ними трьома відбувається в тайзі, мабуть, тільки ведмеді знають. От вам історія з епілогом! Сподобалось?

П л а т о н. Сподобалося.

М а л я р. А тепер — діло! Триста цілкових... П'ять днів... Я знаю, що ви тугодум. Завтра забіжу, скажете — так чи ні. Ходім, Клавочко.

П л а т о н. Може, ще в кого є історія з епілогом?

М а л я р. Ще пляшку на стіл, і в мене вистачить історій до світанку. (Наливає чарку). Клаво, пий для спільності духу. Сердься, Клавочко, але люби мене. (Цілує).

Пауза.

К л а в а. Я люблю Федора.

М а л я р. І я люблю Федора, хороший хлоп'яга. (Хотів випити, потім поставив чарку). Клавочка жартує, хороша ознака.

К л а в а. Я не жартую. Федір — дорога мені людина, я все —думала, як це тобі сказати, і ось тепер ти знаєш все.

М а л я р. Що за театр?! Що за комедія? Позбиткуватися вирішили над п'яним. Та я тверезіший від вас усіх, тверезих! А п'ю, бо хочу, бо так душі хочеться!.. Я живу!.. Живу сьогодні!.. П'ю сьогодні!.. Завтра — ніхто не знає, яке воно буде. Що таке завтра? Його може й не бути. Бомбочка... атомка шарахне — і немає Федора, ні стола, ні мене, ні навіть Клави, навіть Платона Микитовича теж... Тільки купка попелу. Немає нікого на світі. Ні амеби, ні президента!

К л а в а. Ти зрозумів, що я тобі сказала? Люблю Федора...

Пауза.

М а л я р (іншим, протверезілим, недобрим голосом). Мене розлюбила Клава-Клавочка. Я ще тебе називав муращечкою, ха-ха... Чого, мурашечко, розлюбила?

К л а в а. Ти божевільний! Не можу бачити щодня вдома божевільного.

М а л я р. Бив? Щипав? Кусав?

К л а в а. Тихий чи буйний, але п'яний, божевільний. Божевілля твоє не злюбила, а потім зненавиділа.

М а л я р (підвівся, підійшов, наче краще хотів роздавитися Клаву). Колись цей божевільний купив тобі червону шкІряночку, ти одягла і, щоб побачити себе у дзеркало, стала на табуретку... Понаравилося, сподобалося, прямо з табуретки повісилась у мене на шиї. Ледь не задушила, цілувала: "Коханий, рідний мій трудівник, спасибі..." Пам'ятаєш?

К л а в а. На першому курсі. Восьмого березня...

М а л я р. А квартиру мені дали, я її розмалював під бурштин, під синь небесну... Руки цілувала, ха... ха... Мурашко, було?

К л а в а. Було.

М а л я р. Федоре, подивися в мої очі: що ти в них бачиш?

Ф е д і р. Вилупкуваті.

М а л я р. А Клава побачила, що то озера, а в них іскорки сонця... Так, бувало, говорила, точно так, у мене пам'ять гостра, і мріяла, аби донька була на мене схожа. Так і сталося — схожа, особливо очима. Тепер мурашечка-хвойдоч-ка переметнулася... Тепер Федір — коханий-рідний, у нього озера, і в них плавають сонця... Тепер мріятиме, щоб на нього були схожі діти... ха... ха...

Підленький, довгий сміх. Федір не витримує, підвівся, підійшов до Маляра.

П л а т о н. Сядь, Федоре!

К л а в а. Кохала, було. Потім ти почав кожного дня давати коханню отрути по краплі, по крапелині. Труїв, труїв... Я його лікувала, рятувала, ночами над ним плакала, а воно все кволішало і померло.

М а л я р. Де ж ти його поховала? Піду на могилку погляну, пом'яну, вип'ю, загородочку, пам'ятничок поставлю.

К л а в а. Кохання там, де народилось, там і хоронять. У серці!

М а л я р. Поетеса, а я й не знав. А може, не поетеса, а просто шлюха! (І вже зовсім іншим голосом). Пора додому! Донька сама боятиметься.

К л а в а (підвелася). Пора.

Маляр виймає іграшкову машинку "Волгу", заводить її і ставить на стіл. Іграшка об'їхала стіл.

До побаченая. Дякую за чай! (Швидко виходить).

Маляр схопився услід за Клавою, але Федір заступив йому дорогу.

Ф е д і р. Не смій! Не смій доторкатися Клави, Маляре! Не один, сто вас, малярів, стане між нами — всіх змету! Люблю Клаву... Вона моє життя! (Виходить).

М а л я р (аж задихнувся, аж знесилів від люті. По мовчанці з неприхованою ненавистю). Платоне Микитовичу, оце так ви надумали розважитися, театр на дому? А я й справді подумав — потрібен ремонт, могорич приготував старий... Наслухався її, тепер мене послухай! Усе, що вона тут натякала, Клава, Клавочка, квіточка, мурашечка, я зібрав усе! Зібрав до останнього слова і поверну, запхну їй в горлянку, щоб не було охоти знову пускати їх на волю вольну!.. Я це зроблю! Бо це наше сімейне діло! А коли ви, порядні люди, Ангели, будете руйнувати моє гніздо, я ваші крила вогнем обпалю! Любить, не любить — хай це нікого не обходить. У мене сім'я, дочка! А Федорові своєму передайте: боротися з ним не буду, він сильніший. Боротися не буду, а вбити — вб'ю! (Підводиться, криво посміхнувся). Історія з епілогом!. А хто її розповів? Я? Федя? Клава? НІ! Ти мовчки розповів, старий каїн! Ти!. (Посміхнувся), Історія з епілогом.

Завіса

ДІЯ ДРУГА

КАРТИНА ДРУГА

Подвір'я. Платон майструє. Заходить Крячко.

К р я ч к о (сідає на ослінчик). Дай випити!

П л а т о н (кивнув на пляшку). Пий, якщо там лишилося!

К р я ч к о. Не того, валер'янки...

Платон іде до хати.

Все частіше й частіше хапає. (Бере пляшку). Чим це вони запивали? Може, могорич давали Маляру, щоб жінку уступив Федорові...

Входить Платон, подає шкалик і чашку з водою.

П л а т о н. Скільки крапель? Тридцять? (Подає Крячкові).

К р я ч к о (випиває). Бридке! Це вже мене втретє чи вчетверте так. Начебто гвіздок під лопатку. (Пауза). Хочу, Платоне, поговорити, як далі жити. Тебе трохи діти трусонули... Тепер і мене краще зрозумієш. Учора ввечері мого взяли. Назюзюкався, бешкетував... Пострижуть, мітлу в руки і — підмітай на виду у всіх... Що робити? Ну що?.. (Бере чашку, виливає рештки горілки, п'є). Як мені, батькові, в такій ситуації? Говори... Ти ж думаєш, що ти розумний, то говори... Що робити? Він на виду у всіх вулицю підмітатиме, а мені?

П л а т о н. Дістань і собі мітлу, станьте вдвох поруч і підмітайте.

К р я ч к о. З якого це ти боку заїжджаєш?

П л а т о н. З того, що треба.

К р я ч к о. Ні, не туди вернеш. Ось я скажу! У вихованні молоді помилочки були і є. Учиться, бовдур, нікудишньо, а йому все рівно трієчки ставлять. Бо школа змагається з іншою школою — треба перемогти в успішності. Не вчив і не учить, а його переводять з класу в клас, бо треба перемогти в соцзмаганні. В комсомол затягли, бо треба, щоб зростала організація... Візьмемо міліцію... Ось мій потрапив у погану компанію. А чому ця компанія існує? Бо міліція ходить — руки в кишені. А нема того... Зустрів міліціонер хулігана — по макітрі, по макітрі! А він засюрчить і тікає. Ось тобі страж порядку.

П л а т о н. А ти сам пробував сина по макітрі?

Пауза.

К р я ч к о. Уже не подужаю... Та й жаль. Змалку треба було вчити. Але як?

П л а т о н. Трудом! Здорову руку прив'яжи, щоб вона не рухалася місяців зо два, а потім відв'яжи, склянки води до рота не донесеш нею. А коли твій син не два місяці, а двадцять років нічого не робить, то ясно — калікою став... Їсти, пити хоче, а робити — ні. Каліка з калік.

К р я ч к о (спалахнув). Інших учиш, а в самого... Федір з докторшею... Молодшого з жінкою прогнав! Мабуть, царство твоє вже розвалилось, а, я все ходжу сюди на екскурсію — на останню сімейну монархію дивитися. (Пауза). Твої ж трудилися! Ти ж їх з трьох років примушував трудитися, а тепер — що?! Ну що? Ти для них нуль без палички! Десять нулів без палички! Нічого в тебе вчитися, і не хочу! Бувай здоровий! Мене учить, а в самого розпадається монархія.

Переміна світла.

Ранок. Уляна порається біля столу. Платон сидить осторонь, розглядає Павликову куртку.

У л я н а. Базар був хороший, і м'ясо дешеве, і городина, я й для Крячка купила дещо. А машин тих понаїздило і з города, і з села... Один у "Ладі" поросят привіз продавати.

П л а т о н. Гудзики прикріпи, а то загубляться, таких не знайдеш. Це ж німецькі.

У л я н а. Забув покласти.

П л а т о н. Забув, та й усе.

У л я н а. Питаю, куди ж ви? Куди, Павлику, а він мовчить... Сідає в автобус... Кажу, заходь, а він мовчить! І вона, горобеня, горнеться до нього. Вигнали дитину! І бог, і люди нам не простять.

П л а т о н. На самостійне життя пішов.

У л я н а. Душі в тебе немає!

П л а т о н (підійшов, увімкнув репродуктор, тільки почув: "Поставьте ноги на ширину плеч" і вимкнув). Люди давно працюють, а воно каже: "...ноги на ширину плеч".

У л я н а. Де їстимуть, де житимуть, що одягатимуть?

П л а т о н. Женився... думав.

У л я н а. Надіявся, ми допоможемо.

П л а т о н. Чого це ми? Їм у вісімнадцять років Конституція дала право вибирати, а в дцадцять один воно може бути членом уряду. А я б записав: "З шістнадцяти років — їсти свій хліб!" (Пауза). Інакше все нанівець піде. Ні газети, ні кіно, ні збори, ні лекції не допоможуть! Коли до роботи не призвичаєне, то каліка.

У л я н а. Наш Павлик непризвичаєний! Гріх так і думати.

П л а т о н. Значить, проживе.

У л я н а. Ми в молодості набідувалися. Хай би хоч діти...

П л а т о н. "Ми набідувалися", "Хай хоч діти"! Це якийсь ворог Радянської влади придумав, аби дітей розбещувати. Бідувати — одне, а працювати — інше. І жити треба не ябияк, а добре, багато, —

вкоренятися в життя, щоб усе було і про запас було. І це не гріх. Заробила моя сім'я на "Запорожця", а державі два "Запорожці" ми заробили; телевізор — їй два телевізори. Більше ми робим — краще державі. Більше труда — міцніша держава. Арифметика простіша простого.

У л я н а. Ліда завтра їде, я купила сала — у них такого не знайдеш, — кілограмів зо три, і ще дещо. Але чи не важко буде Ліді? В неї чемодан і сумка.

П л а т о н. Я з нею поїду.

У л я н а. Куди?

П л а т о н. До Петра. На пару днів поїду. Подивлюся, як живуть, як на хліб заробляють.

КАРТИНА ТРЕТЯ

Ранній ранок. Дача Петра. Повне враження, що це подвір'я Платона. Ганок будиночка з прибудовою. Дощаний стіл, стовпчик з умивальником. Лише впадає в око вибагливе крісло-гойдалка та літні кольорові стільці навколо столу. Платон стоїть посеред двору, оглядає подвір'я. Підійшов до стільця, сів і тут же підвівся, ніби злякався, що він розвалиться під ним. Попробував, чи міцно вкопаний стіл. Пройшовся двором, наче шукає собі роботи. З'являється Віля, молодий хлопець у джинсах, довгоносий, з гітарою, сорочка в пальмах, він деякий час спостерігає за Платоном Микитовичем.

В і л я. Привіт, батьку! (Заходить у двір). Столяр? До Петра Платоновича завітали? Ви ж обіцяли прийти ще на тому тижні. А де ваші інструменти? Правда, тут усе є. Оно прибудова — майстерня, там і матеріал, і інструмент. Я чув, господар хотів, щоб зробили ослінчик, а

головне, на ганку вгорі — півник, а по боках отакі... (жест) візерунки з дерева.

П л а т о н. Навіщо воно здалося?

В і л я. У його батька так. А він хоче, щоб усе, як у батька. Примхи великих!

П л а т о н. Це ж не його дача, я так розумію?

В і л я. Цю дачу він кожне літо орендує. Іди, старий, у майстерню і вирізуй півників, курочок, мережки, грошей тобі дадуть, скільки заправиш. Вони у них водяться. Але щось мені здається, ви теж не з бідних.

П л а т о н. На лобі написано?

В і л я. Друкованими літерами.

П л а т о н. Дачник?

В і л я. Так.

П л а т о н. Державний?

В і л я. Батько — державний, а я при ньому.

П л а т о н. Відпочиваєш?

В і л я. Кайф ловлю.

П л а т о н. Слово яке чудне!

В і л я. Щастячко, задоволення, насолода, приємність, легкість, радість.

П л а т о н. Збагнув. (Пауза). Щасливий батько!

В і л я (посміхнувся). Одержати задоволення хочете?

П л а т о н. Хочу.

В і л я. Повчіть мене, як треба жити. Я — весь увага. (Сідає, наче зібрався три дні слухати).

П л а т о н. Досі не навчили, то вже не научиш. Як тебе звуть?

В і л я. Віля.

П л а т о н. Співак?

В і л я. Заспівати?

П л а т о н. Безкоштовно?

В і л я. Для вас. (Співає, акомпанує на гітарі).

...А вітер часу підганяє кораблі, кораблі, кораблі!..

Якось стара ворона

Знайшла шматочок сиру

І вчила молоду,

Як сир той не віддати

Лисиці!

...А вітер часу підганяє кораблі, кораблі, кораблі!..

І молода ворона

Взяла шматочок сиру,

Щоб за хвалу собі

Той сир подарувати

Лисиці...

...А вітер часу підганяє кораблі, кораблі, кораблі!..

Концерт закінчено, приємно було познайомитися. Можете приступати до роботи. Скоро господар прибуде. До зустрічі. (Виходить. Наспівує: "...А вітер часу підганяє кораблі, кораблі, кораблі!..")

П л а т о н (провів його поглядом). Ніби воно й не зовсім дурне. (Оглядає двір). Прямо-таки як у мене. Ослінчика, правда, бракує.

Заходить Ліда.

Л і д а. Рано ж ви встаєте. Де були? Я вже думала, чи не в місто майнули.

П л а т о н. Луки подивився. Райські місця.

Л і д а. А я в село сходила, молока взяла. Тихо тут у нас. А в будень і людей не побачиш.

П л а т о н. Я вже одного бачив. Сюди заходив.

Л і д а. Хто ж це?

П л а т о н. Якесь хлопеня з гітарою. Патлатеньке, Вілею називається.

Л і д а. То он з тієї дачі.

П л а т о н. Батько — шишка?

Л і д а. Шишка.

П л а т о н. А синок — теліпай-хвіст?

Л і д а. Помиляєтесь. Відомий художник. Його роботи експонуються на виставках, навіть за кордоном. Талант!

П л а т о н. Часом глянеш на людину і спершу побачиш, дурний він чи розумний, а потім уже — блондин чи чорнявий. А тут не доглянув.

Л і д а. Находилися. Відпочинете трошки?

П л а т о н (посміхнувся). Півника та мережку буду вистругувать.

Л і д а. Петро сказав?

П л а т о н. Віля.

Л і д а (жест). Петро все хоче, як удома! І прибудівочок спорудив. У вихідні щось майструє, і маленький Платончик привчається.

П л а т о н. У батьків мале зимуватиме?

Л і д а. На осінь привезу. Коли синок з нами, і дишеться легше. (Іде до хати),

П л а т о н (про себе). Не вернеться Павлик! (Пауза). І Федір заплутався. "Розвалюється сімейна монархія", — каже Крячко. А хто її розвалює? Прогледів ти десь, Платоне. Як .буває в житті. От батько — шишка, а син роботящий, художником став. А в Крячка з худої кишені син вино точить.

Л і д а. З ким ви говорили?

П л а т о н. Уголос роздумував. У нас гості будуть чи сама в гості зібралася? Так вичепурилася.

Л і д а. Петро з хвилини на хвилину прийде. До гостей можна сяк-так, а до чоловіка треба прибратися. Мене Петро ніколи не бачив розпатланою чи недбало одягненою.

П л а т о н. Як на свято...

Чути сигнал машини.

Л і д а. Це Петро. Але не на своїй, а на якійсь іншій машині.

П л а т о н. Життя — будень...

Заходить Петро з пакунками.

П е т р о (цілує Ліду). Добрий ранок! Як почуваєте себе, тату?

П л а т о н. Нічого.

Л і д а. На чиїй машині приїхав? Сигнал інший.

П е т р о. Нову "Волгу" дали.

Л і д а. Нова — не гріх і шампанське на стіл. (Виходить).

П л а т о н. Це ж як дали?

П е т р о. Службова машина.

П л а т о н. А дача?

П е т р о. Теж службова.

П л а т о н. Безкоштовно?

П е т р о. Плачу.

П л а т о н. Здорово ти живеш, Петре. Квартира, машина, дача і зарплатня чимала. Держись, Петре, такої роботи! Держись! Зайву годину-дві на роботі побудеш, не злиняєш. Думав, ти непогано влаштувався, а щоб так — і гадки не мав. Держися!

П е т р о (засміявся). Постараюсь!

П л а т о н. Ото держава дає тобі так багато, може, й зайве. (Пауза). То ти вже дивись, не підведи. В добрі і шані син, а батько вдвічі щасливий!

П е т р о. Все, що я маю, то все завдяки вам... (Наспівує).

І сказала стиха мати:

— До роботи, бо йде тато! —

І повчала стиха мати:

— А як жити, скаже тато!

П л а т о н (усміхнувся). Не забув?

П е т р о. Нічого не забув...

П л а т о н. І півника, і різьбу хочеш? Зроблю.

П е т р о. Удвох за вихідний управимось.

Заходить Віля.

В і л я. Начальство приїхало?

П е т р о. Вілю, привіт!.. На сніданок просимо. Знайомся, це мій тато, а це Віля, вже визнаний талант!

П л а т о н. Ми знайомі.

П е т р о. Вже був у нас?

В і л я. Рано-ранесенько заходив, щоб мати з вами, Петре Платоновичу, серйозну розмову.

П е т р о. Серйозну розмову перенесемо на роботу, а зараз снідати.

Л і д а (з хати). З шампанським!

В і л я. На роботі не пройду через шеренгу засідань, нарад.

Л і д а (виглядає з дверей). Бідолашний Віля, воно таке скромне та несміливе, що й не проб'ється... Поснідаємо і поговоримо. Петрику, переодягнися, я приготувала тобі.

П е т р о. Залишаю вас на хвилинку. (Іде до кімнати).

П л а т о н. В якій справі до Петра?

В і л я. Квартиру вибиваю.

П л а т о н. У батьків живеш?

В і л я. Жив у батьків, а тепер відлучають, як теля від корови.

П л а т о н. Не теля, а бузівок. Пора! Хіба Петро роздає квартири?

В і л я. Він один із сотні тих, хто має поставити резолюцію на одержання.

П л а т о н. Один із сотні? А дев'яносто дев'ять уже обійшов?

В і л я. Ваш син правофланговий.

Виходять Петро і Лід а, несуть на стіл сніданок.

П е т р о. Віля і Петро — шампанське, а ви, тату?

П л а т о н. Нічого.

В і л я. Ми люди цивілізовані, не будемо переобтяжувати себе умовностями. До вас приїхав батько. Вам краще побути самим, мені ж головне — вирішити свої справи і піти. На мене чекає цікаве товариство.

П е т р о. Що хотів?

В і л я. Допомога з квартирою. Не в плані світлого майбутнього, а вагомо, грубо, зримо...

П е т р о. Ти заслужив...

В і л я. Краще сказати — заробив... Дуже не люблю слова "заслужив". У ньому якийсь присмак...

П л а т о н. "Заробив" — краще слово.

П е т р о (засміявся). Змовилися. Коли вже на те пішло, це ти, Вілю, мав би ставити мені шампанське. Вважай — маєш квартиру.

В і л я. Мені ця казка подобається. (Наче підраховує собі пульс). Аж пульс зачастив.

П е т р о. Поки що йдеться про однокімнатну.

В і л я. З акварелі на олівець!

П е т р о. У цьому році починаємо будувати.

В і л я. В якому райському куточку?

П е т р о. В кінці Качаловської.

В і л я (помовчав — наче в умі оглянув це місце). Інших полотен немає?

П е т р о. На жаль.

В і л я. Спасибі за увагу!

П е т р о. Не влаштовує?

В і л я. Хто буде жити в тому будинку?

П е т р о. Двісті квартир, двісті сімей.

В і л я. Точніше, близько тисячі невинних — засуджених до каторги...

П е т р о. Замудро висловлюєшся.

В і л я. Петре Платоновичу, вам не підходить роль наївненького чиновника. Добра і щастя! (Поклонився, виходить, наспівуючи пісню: "...Л вітер часу підганяє кораблі, кораблі, кораблі!")

П е т р о. Перекипить.

Л і д а. Чого йому те місце не до вподоби?

П е т р о. Трохи шумно. Але ж місто не село, скрізь шум.

Ліда ставить на стіл шампанське, келихи.

Л ід а.

І сказала стиха мати:

— Їжте, діти, бо йде тато.

П е т р о. Ця пісня, здається, і не затихає в душі... Я іноді працюю і ловлю себе на тому, що беззвучно наспівую собі нашу сімейну пісню. Тату, який я щасливий, що ти приїхав.

П л а т о н. Я теж. Побачив, як живете... Добре живете, Петре, дорожи роботою... Ще раз скажу, не ображайся. Багато тобі дають, тож і ти працюй на совість.

Чується далекий чоловічий голос, що співає.

(Прислухається). Ану тихіше. (Пауза.) Наче Павликів голос... Таке вчулося, і снився він...

Переміна світла.

Надвечір'я. Платон біля майстерні вистругує дерев'яну мережку. Повз двір проходить Віля.

В і л я (зупинився). Добрий вечір. Виходить, не помилився... Ви таки майстер, і тут Петро Платонович зекономив... Він любить економити... Своє і чуже.

Пл ат о н. Зайди. Я навіть хотів тебе шукати.

В і л я. Я вам потрібний? (Заходить у двір). Портрет свій замовите? Не вийде!

П л а т о н. А кого ж ти малюєш, коли не секрет? Кого скажуть?

В і л я. Не так легко пояснити вам.

П л а т о н. Спробую зрозуміти.

В і л я. Шукачі женьшеня довго, дуже довго ходять тайгою, поки знаходять заповітний корінь. Отак і я серед людської тайги шукаю того, хто засвітиться в мені... засвітиться — того й пишу.

П л а т о н. Гарно сказав... Куди поспішаєш?

В і л я. Один мудрий чоловік говорив: "Хочеш скоріше дійти, не спіши! Хочеш довго прожити, не думай про це! Хочеш, щоб люди тебе любили, — не лізь їм на очі!"

П л а т о н. З квартирою теж не поспішав?

В і л я. І не поспішав, а спіткнувся.

П л а т о н. Що ж воно за місцина на Качаловській?

В і л я. Цікавить?.. Може, Петро вам теж квартиру там пропонує?

П л а т о н. Що за місцина, розказуй.

В і л я. З одного боку завод, наче зіпсований велетенський шлунок, бурчить день і ніч. З другого — за п'ять років збудують міст, і весь вантажний транспорт попід будинком піде... А якщо врахувати сучасну звукоізоляцію...

П л а т о н. Може, ти, синку, не в курсі... Буває, набалакають.

В і л я. Інформація точна!

П л а т о н. Знали і робили?

В і л я. Типовий випадок.

П л а т о н. І жити, кажеш, там погано буде?

В і л я (засміявся). Весело! Закінчили інтерв'ю... Дозвольте відкланятися.

Виходить.

Переміна світла.

Ліда в кріслі-гойдалці гортає журнал. Петро за столом нереглядає газети, помітно хвилюється.

Л і д а. Петрику, не хвилюйся, Платон Микитович скоро прийде.

П е т р о. Не збагну, що сталося? Тато збирався сьогодні додому... Раптом забажалося поїхати в місто, до того ж одному, без мене...

Л і д а. Може, щось надумав купити.

П е т р о. Неділя, магазини зачинені.

Л і д а. Не дитина, не заблукає.

П е т р о. Пора б уже й прийти.

Л і д а. Почекаємо. Гадаю, на обід повернеться.

П е т р о. Лідок, давай пройдемося перед обідом.

Л і д а (підводиться). До автобусної зупинки.

П е т р о (усміхнувся). Вгадала. Думаю, зустрінемо тата.

Л і д а. При батькові ти ще хлопчакуватіший. Ходімо, мій хлопчику.

Виходять. Заходять Платон і Віля.

В і л я. Оно ваші кудись пішли.

П л а т о н. Мабуть, на зупинку мене стрічати.

В і л я. Побачать таксі, догадаються, що ви приїхали. Дивіться, вже повернулися. Піду. Бо й мені дістанеться.

П л а т о н. Гадаєш, нічого не вийде?

В і л я. Якби навіть знали, що завтра та місцина провалиться або там вибухне вулкан, все одно будуватимуть, бо є підпис, є резолюція, є постанова...

П л а т о н. Навіщо перебільшуєш?

В і л я. Для кращого сприйняття.

П л а т о н. Які ж то господарі?

В і л я. Всі вони чиїсь сини, чиїсь онуки... Добра і здоров'я, Платоне Микитовичу. (Виходить).

Заходять Ліда і Петро.

Л і д а (глянула на годинник). Без десяти третя.

П л а т о н. Я вчора замітив, що ви о третій обідаєте, ну й старався не запізнитися.

Л і д а. У мене все готове, навіть вареники з медом. Хто забажає, можна й з сметаною. (Іде в хату).

П л а т о н. Поговоримо, Петре, поки Ліда приготує.

П е т р о. Де ви були?

П л а т о н. На Качаловській.

Пауза.

П е т р о. Віля возив?

П л а т о н. Я його... Він мені за провідника був.

П е т р о. Воно вам треба?

П л а т о н. Колись малим ти просився: "Поведіть, тату, на завод, покажіть, що ви там робите". І я водив тебе. А тепер захотілося подивитися, що син робить.

П е т р о. Не тільки я...

П л а т о н. І ти.

П е т р о. Державна комісія...

П л а т о н. Державна!

П е т р о. Віля вас потягнув! Хлопчик хоче чужими зубами мене вкусити.

П л а т о н. На Качаловській уже екскаватори морди позадирали.

П е т р о. Ви приїхали до нас на пару днів у гості... То вже коли й вести мову, то про своє, про наше... Я все думаю, як Павлик...

П л а т о н. Я теж думаю. (Пауза). А ти, Петре, жив би в такому будинку, як на Качаловській?

П е т р о. Припекло — жив би...

Видно, приховує роздратування. В цей час непомітно входить Ліда, сідає на стілець, слухає розмову.

Щоб покінчити... давайте зараз відповім на всі питання, пов'язані з цим будинком, точніше — з його будівництвом.

П л а т о н. Так би й давно — поговоримо, синку. Ти ж розумний хлопець.

П е т р о. Слухаю, тату.

П л а т о н. Ти теж підписувався, що там можна будувати?

П е т р о (посміхнувся). Підписувався.

П л а т о н. Така посада в тебе?

П е т р о. Така.

П л а т о н. А коли б твого підпису не було, строїли б чи ні?

П е т р о (завагався). Може, й ні. (Посміхнувся). Питань у прокурора більше немає?

П л а т о н. Є. А чому все-таки підписав?

П е т р о. Усе не так просто, як ви думаєте... Ну, як вам сказати... Якби збудували десь подалі — зв'язати його з комунікаціями коштувало б дорожче, довше тяглося б саме будівництво. А тут ми вкладаємося в строк. І потім — цей будинок, так би мовити, прикрасить, увінчає Качаловську вулицю. Вимальовується певний ансамбль...

П л а т о н. Але ж сотні людей трудом заробили, чекають на квартиру, на свій куток, затишок... Квартира не готель — приїхав, поїхав. Там будуть народжуватися, життя проживати, вмирати. А ви: "комунікації", "план", "увінчати Качаловську".

П е т р о. Живуть, умирають — далеко, тату, заглядаєте.

П л а т о н. Завод гуде. За п'ять років міст, машини задимлять, заревуть...

П е т р о. Міст буде за п'ять років. Про нього мало хто й знає.

П л а т о н. І за п'ять років мешканці поскаржаться, почнуть розбиратися, а там і твій підпис, Петре. І скажуть: совісті в нього не було, і з роботи наженуть, і все — шкереберть.

П е т р о. Тату! (Пояснює тоном учителя). За п'ять років я, може, й не працюватиму тут, переведуть на іншу роботу. За п'ять років кому захочеться повертатися до будівництва? А коли й розглядатимуть, то в крайньому випадку — догана. Ось так! (Пауза). Лідо, ми закінчили державну розмову. Можна обідати. Я, тату, дістав чеське пиво. Спеціально для вас, я пам'ятаю наші обіди з пивом, раз на тиждень. У вас залишився той кухоль череп'яний, не побили?

П л а т о н. Цілий.

П е т р о. Пиво з тараночкою — вищий делікатес!

П л а т о н. Петре, скажи, ти любиш свою землю, людей своїх, державу свою?

П е т р о (спалахнув, тихо). Тільки вам я прощаю такі запитання!

П л а т о н. Любиш, інакше й немислимо. (Пауза). А знаєш, хто найбільше шкоди приносить землі нашій, людям, державі нашій? Маленькі временщики!

П е т р о. До чого я тут?

П л а т о н. До того! У тобі теж временщик обізвався... За п'ять років, мовляв, може, мене на цій роботі й не буде. Мовляв, інший буде відповідати — ось і вся філософія временщика. Наробить, напакостить, наплутає, грядку свою споганить, потім на іншу роботу сам піде або перекинуть... І сухим з води! За кожен рік, за кожен місяць, за кожну годину своєї роботи — відповідай! Помреш, і тоді пам'ять про тебе відповість за діла твої. Інакше немислимо... (Пауза). Кажеш, у крайньому разі — догана. Оті догани в печінках народних відболюють!... Догани! Всі догани, винесені в країні, можна в один сейф зібрати! Чуєш, в один сейф! А браковані будівлі, заводи, знищені ріки, тисячі машин та на мільярди бракованого ганчір'я... Це ж ті самі догани, їх не сховаєш у сейф. (Посміхнувся). І не побачиш її на чоловікові! Хоч би її, як гирю, на. шию чіпляли, сучі сини, аби поперек тріщав від неї! Ось так, мій сину...

П е т р о. Послухати вас, за кожну дрібницю — суд?

П л а т о н. Труд людський цінувати треба, як свій! Людину цінувати й себе!

Ліда приносить пиво, наливає його в бокали, подає Петрові й Платонові.

"Жильці"... А можна сказати, ті, що податок платили, щоб в інститутах учити вас... вивчили, а ви їм на Качаловській...

Л і д а. Випийте, оратори.

П е т р о. Я аудиторія, а тато оратор.

П л а т о н. Є такі, синку, що мене по-всякому прозивають: і "жмикрут", і "користолюбець", і "скнара"... нехай собі. Іноді побачиш: труби валяються поржавілі, купа цементу під дощем пропала... І мені жаль, повір, як свого, аж у грудях пече... Бо воно таки наше... спільне... Держава в нас така! Хочемо жити добре. Від заводу аж до соломинки, до гвіздочка, до кирпичинки — все берегти треба! Скупими бути! А не розкрадниками і байдужниками! Скупими!!! Інакше і немислимо!

П е т р о. Будемо кінчати диспут.

П л а т о н. Будемо... (Пауза). Поки не пізно, напиши, синку, куди слід... Напиши: помилився. Зізнайся, що помилився. Хай будують не там... Сядь і напиши...

Л і д а. Так просто: сядь і напиши.

П е т р о (здивовано). Що написати?

П л а т о н. Що жити там людям не можна. І доведи.

П е т р о. У вас відсутня логіка. У будівництво вкладено вже десятки тисяч карбованців. Закликаєте скупими бути, а тут — тисячі на вітер. Хто дозволить?

П л а т о н. А витратити мільйон на будинок, в якому жити каторжно, мільйон — ще більше марнотратство... і зневага до людей... Тож, поки не пізно, пиши...

П е т р о. Власне, чого я маю тримати звіт перед вами за свої службові справи?

П л а т о н. Я твій батько.

П е т р о. З піонерського віку давно вийшов.

П л а т о н (не стримав гнів). З віку сина мого не вийдеш ніколи! Тебе називають не Петько, а Петро Платонович! І Платон за тебе, за діла твої відповідає. І совість роду свого не дам плямити!

Л і д а (проспівала).

І повчала стиха мати:

— А як жити, скаже тато.

Петро кинув у її бік сердитий погляд.

Просто пригадала.

П е т р о (йому не по собі, налив пива, пробує посміхнутися). Напишу... Підтвердиться, припинять будівництво, а мене з роботи-...

П л а т о н. Жаль... та нічого не зробиш. Так сталося. Знайдеш іншу.

П е т р о. Така робота, як моя, на дорозі не валяється.

П л а т о н. Яку .вже дадуть.

П е т р о. З партії теж...

П л а т о н. А якщо й з партії... Тут нічого не вдієш. Значить, не може партія таких тримати! Вона є і має бути чистою! Свою совість відбілиш. Вину трудом спокутуєш, може, повернуть.

П е т р о (вдарив кулаком по столу). Досить, награлися словами... (Схаменувся). Вибачте, не стримався... Але ж і ви, тату... В держави багато організацій і органів, яким належить перевіряти і наглядати.

П л а т о н. У держави вас мільйон — за всіма і не встежиш, а в мене вас четверо. Кожного мушу бачити і за кожним наглядати! Споконвіків так велено батькам! Інакше немислимо.

П е т р о. Вас не переконаєш... Давайте хоч перепочинемо...

П л а т о н. Напиши, а потім перепочинемо.

П е т р о. Що? Що написати?!

П л а т о н. Я, Ангел Петро Платонович, хочу зізнатися...

П е т р о (хрипло). Ну й пишіть!

П л а т о н. Писати будеш ти!

Завіса. Чути Платонів голос: "Я, Ангел Петро Платонович, визнаю, що постанова про спорудження житлового будинку на Качаловській вулиці помилкова. Велика вина в цьому і моя..."

Голос Платона затихає. Виникає спів під гітару: "...А вітер ча:су підганяє кораблі, кораблі, кораблі!.."

КАРТИНА ЧЕТВЕРТА

Рання осінь. Подвір'я Платона. Платон майструє. Заходить Крячко, спостерігає за Платоном.

К р я ч к о. Сопеш уже, Платоне... А чого? Діти обшматовують, обкусують здоров'я батьків. Павлика не чути? А як Петро? Переживає?.. Така робота була, а тепер рядовим інженером. Залишив квартиру. Соромно стало, і до батька! А Ліди не видно. Кинула? Така красива, їй гроші треба, а рядовий... вже не той коленкор. І Федір, бачу, ходить з докторшею... В них і досі невизначено. Діти! (Пауза), Але твої хоч на волі, а мого на три роки в колонію... їздив, провідував... Там така шпана, що попа туди посади, вийде звідти бандюгою першого гатунку! (Пауза, виймає з кишені слоїк). Був оце в аптеці, купив настоянки конвалії. Ти ще міцний, а я на ліках... (Подивився). Маляр іде. П'яний як чіп. Мабуть, до тебе.

Заходить Маляр. Спершу ледве вловлюється, що він п'яний.

М а л я р (оглядає дворище, ніби хотів переконатися, що їх тут лише двоs. Підійшов до Крячка). Громадянин Крячко, активіст і агітатор, член товариського суду ЖЕКу, батько арештанта... Який ще в тебе чин? Згадав — пенсіонер! Нічого не робиш, а тебе годують, одягають... А навіщо? Добриво для суспільства! Ось ти хто!

К р я ч к о. Маляре! Малюй, а людей не чіпай.

М а л я р. Не сердься, товаришу Крячко. Я без злоби, я просто почав розглядати людей, заходячи їм з тилу... Анфас вони чепурні, а з тилу — обліплені кізяками життя... І хочеться мені скласти книжку "Хто є хто?".

К р я ч к о. Починай з себе.

М а л я р. Я особистість складна. Ти, Крячко, дивився коли-небудь у довжелезну трубу, що лежить на землі? Глянеш — і далеко-далеко маячить кружечок порожнечі. Отак я іноді життя своє бачу — як труба... І з цього, із того боку порожнеча. (Сідає на стілець, голова важко падає на груди, ніби раптом задрімав).

К р я ч к о. Набрався спозарання, а мо', ще звечора.

П л а т о н. Ітимеш, забери його. Додому заведеш.

К р я ч к о. Його нести треба, а сил немає.

М а л я р (прокинувся. Знову оглянув подвір'я), Платоне Микитовичу, підійдіть... Хочу вам щось сказати при свідках.

Платон підходить.

Я прийшов до вас свататися... Віддайте мені мою жінку. Так-так, віддайте! Ми ще не розведені, живемо в одній квартирі, але вона вже ваша... Віддайте! Я заново з нею одружуся. Весілля відгуляю. Бувало, і лаяв її, і бив потроху... Бачите, як на духу перед вами... Зраджував, бувало, тому що вона мені здавалась якоюсь прісною, і очі, і руки, і як повернеться, як пройде, — все мені не подобалося, а тепер... (Вириває ться безглуздий сміх). Усе подобається!.. Подобається!.. Віддайте мені. Могорич... Заново весілля відгуляємо.

К р я ч к о. Не до Платона, до Федора апелюй...

М а л я р. У Платонові собака заритий, він діло вершить! (Наче щось згадав). Вона безпутна ганчірниця, їй аби наряди, вона розорить Федора і вас. Вона звикла... У мене навар був, і все вона... Не до вашого двору. Голова болить... Забув похмелитися...

К р я ч к о. Ходімо, проведу.

М а л я р. Тут недалеко "чорнила" продаються. Але похмелюсь і прийду, я вам таке розповім...

Крячко і Маляр виходять. Потім Маляр повертається.

Забув сказати... спалю я ваше коршаче гніздо, а її скалічу. І буде ще одна історія з епілогом... (Виходить).

Платон Микитович сів на край столу. Видно, і на душі важко, і серце болить. Не помітив, як зайшов Павлик. Він наче змужнів, наче аж виріс, а може, йому надає такого вигляду прикрашена численними кишеньками та змійками куртка.

Зайшов у двір, ніби в хату, зняв кепку. Дивиться на батька, від хвилювання слово приготовлене загубилося.

П а в л и к. Тату...

Платон не оглянувся, може, недочув, а може, думає, що почулося. Тату!..

П л а т о н (оглянувся). Це ти?.. Павлику... (Підвівся).

П а в л и к. Я, тату...

П л а т о н. Повернувся... (Пішов, зачинив двері майстерні). Де пропадав?

П а в л и к. Як мама?.. Дома все благополучно?

П л а т о н. Помаленьку, все благополучно... Інститут не кинув?

П а в л и к. Домовився на вечірній... А канікули і оце трохи вересня захопив — на Півночі у будівельному загоні...

П л а т о н. Таки поїхав?

П а в л и к. Поїхав і не шкодую... Важко було, а потім оговтався.

П л а т о н. А Оля?

П а в л и к. Зі мною. їсти бригаді варила... Заробили ми там, тату, чимало... Близько двох тисяч...

П л а т о н. Такі великі гроші?

П а в л и к. Великі? Подивіться на руки...

П л а т о н. Пробач, синку, що тоді так...

Пауза. Батько і син наче в душі пережили ту пам'ятну розлуку.

П а в л и к. Було і минуло.

П л а т о н. І Петро живе з нами...

П а в л и к. Переїхав сюди на роботу?..

П л а т о н. Додому приїхав і на роботу тут влаштувався.

П а в л и к. А Ліда?

Пауза.

П л а т о н. Оля чого ж не прийшла?

П а в л и к. Ми завтра, на суботній обід.

П л а т о н (якимсь голосом, наче стримуючи і плач і радість). Збирається сім'я... Синку, Павлику, драстуи! (Підійшов, обняв сина).

Переміна світла.

З протилежних боків виходять Таня і Віля. Вони вже до цього помітили одне одного. Наблизились, зупинились. Очі в очі, наче їм не розминутися, наче вичікують, хто перший скаже слово.

Т а н я. Так вдивляєтесь, наче впізнаєте?

В і л я. І пізнаю.

Т а н я. Мене?

Пауза.

В і л я. Свою суджену в тобі.

Т а н я. Ви...

В і л я. На цьому й зупинимось, дівчинко. (Рухом руки наче зняв з очей полуду). Буває ж таке, наче долю свою зустрів... А тепер спокійно подивлюся. Когось ти нагадуєш... Чи не донька Ангела Платона Микитовича?

Т а н я. Так... (Ніяк не може отямитись від враження зустрічі).

В і л я. Де він живе?

Т а н я. Тата зараз немає вдома.

В і л я. Коли буде?

Т а н я. На обід. Сьогодні о п'ятій на обід ми всі збираємося.

В і л я. То я зайду о сьомій.

Т а н я. Можна й зараз.

В і л я. Мені пообіцяли номер у готелі... За пару годин.

Т а н я. Що татові сказати?

В і л я. Приїхав Віля. Портрет його писати.

Т а н я. Татів?

В і л я. Скажи, він засвітився...

Т а н я. Засвітився?.. Не розумію.

В і л я. Платон Микитович зрозуміє. Таню, ви теж будете о сьомій? (Виходить).

Т а н я. Художник... Малювати портрет тата, а може, як той кореспондент, утече. Везе ж мені на зустрічі. Татові не буду зараз говорити, скажу після обіду.

КАРТИНА П'ЯТА

Подвір'я Платона. Уляна накриває на стіл. Таня зачісується. Федір лагодить стілець. Платон миє руки, біля нього стоїть Оля з рушником. Павлик вносить батькове крісло.

У л я н а. Федоре, залиш той стілець. (Підраховує стільці біля'столу). Тут уже всім вистачить...

Ф е д і р. Пару хвилин...

П л а т о н. На Північ злітали. Мама знає?

О л я. Ми з Павликом написали.

Т а н я.. Тату, тільки пиво чи й вино можна? На честь приїзду Павлика.

П л а т о н. Обійдемося.

Ф е д і р (відремонтований стілець ставить біля столу). Хай буде вино на столі.

П а в л й к. А борщ як пахне!

Заходить Ліда, як завжди, модно вдягнена, але без речей. Усі здивовані, аж очам своїм не вірять.

Л і д а (усміхнулася). У театрі це називається — німа сцена. Дивуєтесь, ніби я з того світу, і ви теж, Платоне Микитовичу, здивовані?

П л а т о н. Без речей?..

Л і д а (мовляв, як бачите). Без речей легше.

Входить Петро, не бачить Ліди.

П е т р о. Хто допоможе? Розучився галстук зав'язувати.

Помітив Ліду, довга пауза. Тиша. Ліда підходить до Петра, зав'язує галстук. Відступила на півкроку і майже закричала.

Л і д а. Петрику, поцілуй же, клята душа твоя. (Кинулася, обняла Петра).

У л я н а (перехрестилася). Слава богу!..

Ф е д і р (усміхнувся). До того йшлося...

Л і д а (до Платона). Хотіла розлучитися, щоб не бачити його. Знаєте, що устругнув ваш синок? Написав: "Можеш до мене не повертатись, я тебе зрозумію і прощу, мене вже зняли..." Та напиши, що старцювати пішов, однаково ж любити буду.... Доленько моя ти ясна.

Т а н я. Лідо, давай я від усіх присутніх розцілую тебе. (Цілує). Ти наша!

П л а т о н. Наша...

Т а н я. А ти ще більша модниця...

Л і д а. Бо тепер я маю ще більше подобатися чоловікові... Бач, пробував відмовитися.

П л а т о н. А речі на станції? У камері?

Л і д а. Не дотягнула сама, набрала всього, ще й машинку друкарську... Я ж до заміжжя вчилася стенографії і друкування. Тепер візьмуся.

П л а т о н. Ти ще й така?

Л і д а. І така...

У л я н а. За стіл, діти.

Т а н я. Оце сьогодні свято так свято!

Уляна підраховує стільці. Це зайвий...

Ф е д і р. Хай стоїть.

Коли вже всі сіли, Платон Микитович дістає

блокнот, надіває окуляри.

Т а н я. Тату, заради гостей можна б було експропріацію перенести на завтра.

П л а т о н. Тут гостей немає, всі свої.

Федір, що весь час поглядав на дорогу, підвівся. Заходить Клава.

К л а в а. Добрий день, моя доля не вмерла, на обід потрапила.

Платон (підвівся, пішов назустріч). Не вмерла! Може, тільки народилася... (Підійшов, підвів до вільного стільця). Сідай обідати з нами. Оце, запам'ятай, Клаво, твоє місце буде і стілець твій. (Повернувся до свого крісла).

Т а н я. Тату, перенесемо на завтра.

П л а т о н. Навіщо переносити?

Т а н я (подає гроші). Сто сімдесят. Тридцять залишила на курси.

П л а т о н. Вже нічого.

Т а н я. У складальний перейшла.

П л а т о н. Мовчала?

Т а н я. Сюрприз.

Ф е д і р (подає гроші). Двісті вісімдесят...

Т а н я. Росте людина... Похваліть, тату.

П л а т о н. Йому багато й треба.

П е т р о. Візьміть, тату, й мої.

Платон подивився на Ліду.

П л а т о н. Я вже завів графу на тебе, Петре. Скільки ж?

П е т р о. Сто сімдесят п'ять.

П л а т о н. Малувато...

П е т р о. Гола зарплата... Прогресивка в кінці кварталу.

П л а т о н. Придивляйся, як можна приробити.

П е т р о. Придивляюся.

П а в л й к. Тату, а від нас з Олею вам подарунок.

Л і д а. Беріть, беріть. Традиції Ангелів порушувати не треба.

Оля і Павлик виносять вузол, розв'язують, там кожух. Павлик накидає батькові на плечі.

П л а т о н. Оце кожух, зносу йому не буде... Павлику, Олю, спасибі вам... Але, Павлику, цим не відбудеш. (Повертається у крісло). Ото ви заробили з Олечкою близько двох тисяч, теж треба сюди. (Стукає пальцем по блокноту).

Т а н я. Тату, це вже недозволений прийом.

У л я н а. Лише в пір'ячко вбиваються.

Ф е д і р. Вони ж студенти.

П л а т о н (наче й не чув, що говорили). Треба сюди. У Федора назбирано, вистачить на кооперативну квартиру. А в Петра, як у Сковороди, тільки книжки. Треба йому допомогти на кооператив. Ти, Павлику, житимеш у нас. Учитесь обоє, треба вам і їсти, і все приготувати. Словом, житимете у нас.

Т а н я. Тату, це порада чи директива?

П л а т о н (ледь усміхнувся). Постанова. (Згорнув блокнот, окуляри, підвівся). Сьогодні пообідаєте, дітки, без мене. Піду відпочину... (Пішов до хати, на ганку оглянувся на своїх, ніби хотів повернутись, і пішов до хати).

Л і д а. Платоне Микитовичу, як же...

У л я н а. Хай трошки полежить, притомився.

Т а н я. Постанову будемо обговорювати?

О л я. Ми з Павликом згодні, як тато сказали.

В цей час вривається пісня "Мой дед — разбойник"... Вона глушить усе, через деякий час обривається.

Т а н я. Ванько повернувся!

Ф е д і р. Йому ж три роки колонії дали.

У л я н а. Схаменувся, і помилували...

Т а н я. Прийшов — і знову за свою музику.

Подзвоню.

У л я н а. Хай грає, перетерпимо...

Музика уривається.

Ф е д і р. Візьмусь я за Ванька.

Т а н я. Поб'єш?

Ф е д і р. На завод поведу.

Т а н я. Я допоможу.

Заходить Крячко.

К р я ч к о (про себе). Зібралося стільки, що й не полічити. Доброго вам дня!

У л я н а. Син повернувся? Це вам радість...

К р я ч к о. Де там повернувся... Ще в колонії бути та бути...

Т а н я. А музика?

К р я ч к о. Така туга найшла на мою душу, туга за сином... Взяв та й увімкнув його музику. Хоч на секунду, наче він у хату... (Пауза).

У л я н а. Сідай, пообідаєш з нами.

К р я ч к о. А де Платон Микитович?

У л я н а. Відпочиває.

К р я ч к о. Платон відпочиває? Світ не бачив. Піду до нього.

У л я н а. Усе прохолоне... Обідайте. Федоре, наливай вино.

Федір наливає вино в чарки.

Л і д а. Кому ж перший тост? Найстаршому.

Т а н я. Або наймолодшому. Мамі або мені.

У л я н а. Говори, доню, ти, який з мене оратор.

Т а н я (піднімає чарку). За тата! Але, перш ніж випити, давайте заспіваємо нашої дитячої. Побачите, тато вийде! Він не признається, а любить цю пісню.

(Починає повільно, а згодом підхоплюють усі).

І сказала стиха мати:

— Не пустуйте, бо йде тато! —

І сказала стиха мати:

— Спати, діти, бо йде тато! —

І сказала стиха мати:

— Їжте, діти, бо йде тато!

На ці слова виходить з хати Крячко, іде аж на авансцену, сам не свій.

І сказала стиха мати:

— До роботи, бо йде тато.

К р я ч к о. Як їм сказати, що в них уже немає тата! Уже немає батька! (Ледве стримує чоловічий плач). Уже немає Платона!

І сказала стиха мати:

— Хоч женитись, спитай тата.-

І навчала тихо мати:

-— А як жити, скаже тато.

Завіса